

# HACI BEKTAŞ VELİ'NİN VELÂYETNÂME ADLI ESERİNDE YER ALAN HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARINA İŞLEVSEL BİR BAKIŞ

Cafer ÖZDEMİR\*

Öz

Velâyetnâmeler, mutasavvıfların veya din büyüklerinin olağanüstü hallerinin anlatıldığı eserlerdir. Genellikle menâkıbnâme adıyla bilinen ve Türk toplumunda oldukça rağbet gören bu eserler, ilgili kişinin büyüklüğünü kerametleri vasıtasıyla dile getirmektedir. Başta Anadolu sahası ve Balkanlar olmak üzere, menâkıbnâme örneği olarak yaygın olanlardan biri de Hacı Bektaş Velî'nin hayatı etrafında şekillenen "Velâyetnâme" adlı eserdir. Eserin tam olarak anlaşılması ve tasavvuf kültürünün kavranılması bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Çalışmada, Velâyetnâme'de yer alan halk kültürü unsurları tespit edilmiş ve bu unsurların bağlamları dikkate alınarak hangi işlevlerde kullanılabileceği düşünülmüştür. Eserin bir halk edebiyatı ürünü olarak genel anlamda kültürü yaşatma ve gelecek kuşaklara aktarma işlevine sahip olduğu görülmüştür. Bunun yanında eserin içerisinde yer alan çeşitli kültür unsurlarının özel işlevlerde de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunları "haber verme, ağırlama, kendini ispatlama, birleştirme, sağaltma, gizlenme, düşüncüyü kabul etme, şükür, cezalandırma, bereket, helâl rızık kazanma, koruyuculuk ve inandırma" şeklinde sıralamak mümkündür. Bu işlevler eserde yer alan kültür değerleriyle birlikte Türk toplumunun temel kodlarına ışık tutmaktadır. Sonuçta Alevi-Bektaşî toplumunda yaygın olarak bilinen Velâyetnâme'nin teşekkül ettiği zaman ve mekândaki toplumsal dokuyu başarıyla yansıttığı, Anadolu'nun İslamlaşma sürecine de olumlu katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca Velâyetnâme'nin Türk halk kültürü açısından zengin malzemelere sahip olduğu, bunların tesadüfi olarak eserde yer almadığı, çeşitli fonksiyonları icra ettiğini söylemek mümkündür. Bu açıdan Velâyetnâme, Türk kültürünün temel taşlarından biri olarak değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Velâyetnâme, halk kültürü, bağlam, işlev

## A FUNCTIONAL VIEW ON THE FOLK CULTURE ELEMENTS IN HAJI BEKTASH'S WORK 'VELAYETNAME

**Abstract**

Velayetnames are the books which include the mysterious features of sufis and elder religious functionaries. These books are generally known as menâkıbnâme and find favour with the Turkish society, narrate the supremacy of related person by his oracles. One of the most common examples of menâkıbnâme primarily in the Balkan Peninsula and Anatolia is Velâyetname, which was shaped in line with the life of Haji Bektash. Within this context, it is of great importance to fully understand the work and comprehend the Sufi culture. In this study, the folk culture elements available in Velâyetnâme were identified and which functions

\* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Samsun/Türkiye, cafer.ozdemir@omu.edu.tr.

DOI: 10.12973/hbvd.78.199

of these elements can be used considering their contexts were discussed. In a broad sense, it was determined that the work has the functions of keeping the culture alive and transferring it to future generations as a work of folk-literature. In addition, various cultural elements in the work were determined to be used with special functions such as annunciation, entertainment, proving self, unification, restoration, disguising, accepting an idea, gratitude, punishment, fruitfulness, halal livelihood, protectiveness, and convincing. These functions together with the cultural values in the work have shed light to fundamental codes of Turkish society. In conclusion, it can be said that Velâyetnâme commonly known in Alevi-Bektashi society reflects the social fabric of its time and contributes to islamication of Anatolia positively. Furthermore, it is possible to state that Velâyetnâme has rich elements in terms of Turkish folk culture and these are not incidentally available in the work, but have various functions. In this respect, Velâyetnâme has been regarded as one of the milestones of Turkish culture-

**Keywords:** Velayetname, folk culture, context, function

### Giriş

İslam öncesi dönemde kendilerine özgü türlerle duygu, düşünce ve değerlerini anlatan Türkler, İslâm dairesine girdikten sonra dinin etkilerine uygun olarak yeni türlerle karşılaşmışlar veya ihtiyaçlarına binaen yenilerini vücuda getirmişlerdir. Bu bağlamda XI. yüzyıldan itibaren önce Arapça, Fransıza ve daha sonra Türkçe olarak zengin bir menkıbe edebiyatı oluşmuş ve bu eserler “menâkıbnâme” veya “velâyetnâme” olarak adlandırılmıştır (Duran, 2007: 13).

Velâyetnâme, kahramanlık unsurlarını da bünyesinde barındıran; bu açıdan Battalnâme, Saltuknâme gibi epik geleneğimizde din tesiri altında oluşturulan eserlerden biridir (Gölpınarlı, 2014: VIII). Fakat bu epik gelenekte fiziksel kahramanlıklar daha ağır basarken, Velâyetnâme’de Hacı Bektaş’ın kerametleri ekseninde gelişen bir kahramanlıktan söz etmek mümkündür. Bu bağlamda Sarı Saltuk ve Seyyit Battal daha çok “gazi” tipinin özelliklerine sahiptir, oysa Hacı Bektaş “veli tipi”ne daha uygun görünmektedir<sup>1</sup>.

Modern araştırmalarda menkıbe türü, kahramanın geçici ömrünü anlatan “asıl menkıbe” ile olağanüstülükleri ve Tanrılarla ilgili olayları anlatan “keramet menkıbe” olmak üzere iki kısımda incelenir (Luthi, 2006: 351). Velâyetnâme, Hacı Bektaş Veli’nin hayatının ve öğretisinin kronolojik yapısını ortaya koyduğu için asıl menkıbe olarak adlandırılabilir. Çünkü bu eser, tek tek kerametleri anlatmaz, bunları Hacı Bektaş Veli’nin hayatı çerçevesinde biyografik bütünlüğü bozmadan yeri geldiğinde ortaya koyarak bağlamsal bir bütünlük sağlanmış olur.

Mutasavvıfların ve dinî şahsiyetlerin anlatının merkezinde yer aldığı bu türde, olağanüstülükler sıkça yer alır ve bunlar eserin içerisinde yer alan diğer kişiler tarafından müşahade edilir. Asıl şahsiyetin dinî kimliği ve diğer kişilerin olaylara şahit olması, anlatılanların tüm sıradışılığına rağmen inanılmayı gerektirmektedir.

Velâyetnâmeler; aslında anlatan ve dinleyenleri bu inanç etrafında toplanmayı, bu vesileyle söz konusu şahsiyeti yüceltmeyi, ona değer atfetmeyi amaçlamaktadır. Bu durum kahramanın erginlenmesi<sup>2</sup>, rüştünü ispat etmesi durumuna benzer. Halk anlatılarında erginleme olağanüstü bir yapıya kavuşmayı simgelerken, Velâyetnâme'de bu yapıya Hacı Bektaş zaten doğuştan sahiptir. Onun erginlenmesi sadece olağanüstü özelliklerinin halk tarafından bilinmesi şeklinde tezahür eder.

Velâyetnâmelerin merkezinde “veli tipi” vardır. Veliler, bu eserlerde bir “kült” konumundadır ve onlar ait oldukları toplumun sosyal, dinî ve ahlâkî değerlerinin temsilcisidirler. Toplum bu değerler ile kutsal gördüğü veliyi özdeşleştirmiştir. Böylece o veli, sade bir insan değil, toplumun inandığı değerlerinin ta kendisi olarak görülür (Ocak, 2010: 7). Bu açıdan Hacı Bektaş Veli, Türklerde içinde yaşadığı ve kendisine inanılan toplumun değerlerini temsil eden bir kişilik olarak görülür.

Türk halk anlatılarında kahramanın serüvene başlamadan önceki durumunu ihtiva eden doğumu, Dünya edebiyatında olduğu gibi klişe bir yapıya sahiptir. Bu yapıda kahramanın doğumu olağanüstü bir durumda gerçekleşir (Özkan, 2009: 27). Bu ifadelere uygun olarak Velâyetnâme'de adı zikredilen Sultan İbrahim'in uzun yıllar çocuğu olmaz. Din büyükleri ve beylerin tavsiyesi ile hafız, derviş ve fakirlerden oluşan büyük bir meclis kurulur. Kur'an-Kerim ve gülbengler okunur, fakirlere altın, gümüş sadakalar verilir. Sonuçta dualar kabul olur ve Sultan İbrahim'in hanımı o gece hamile kalır (Duran, 2007: 74).

Bektaşilik, Anadolu'nun fethinden sonra buralarda İslam'ın yaygınlaştırılmasında önemli bir fonksiyon üstlenir. Velâyetnâmelerin oluşmaya başladığı zaman ile Anadolu'nun müslümanlaştırıldığı zamanın örtüşmesi, bu tür eserlere işlevsel bakılmasını zorunlu kılmaktadır. Çünkü Velayetname'de, soyu Hz. Muhammet'e dayandırılan asıl tip ile yaptıkları yanlışlıkları anlayarak kendine çeki düzen veren, idealize edilen diğer tipleri görmekteyiz. Model olarak sunulan bu insanların halkın gözünde itibar edilecek bir fonksiyon üstlendiği görülür. Anadolu'daki bu durumun Osmanlı fütuhata ile Balkanlara da geçtiğini, diğer tarikatlarla birlikte Balkanlar'ın müslümanlaşmasında Bektaşiliğin önemli bir fonksiyonu olduğu görülür (Köprülü, 2006: 376).

Halk bilimi ürünlerine işlevsel açıdan yaklaşmak, bu ürünlerin ortaya konulma nedenlerini ve toplumsal yapıyla olan ilişkilerini anlamada önemli bir yere sahiptir. Ürünün kendisini veya onu oluşturan parçaların fonksiyonel yapılarını ortaya koymak, anlatının var oluş serüveninin açıklanmasını sağlayacaktır. Bascom, folklor ürünlerinin “sosyal, kültürel bağlamları ve işlevleri” üzerinde durmuş ve onlar için dört temel işlev belirlemiştir (2010: 71-73). Bu işlevler açısından Velâyetnâme, ikinci işlev olan “inançlara, değerlere ve törelere destek verme” ile üçüncü işlev olan “kültürü gelecek kuşaklara aktarma ve eğitim” işlevlerini yerine getirmektedir.

Hâkim bir şahsiyetin menkıbelerinin toplandığı bir eser olarak adlandırabileceğimiz velâyetnâme geleneği, Anadolu coğrafyası merkez olmak üzere, burada yaşayan insanlarla dini bir şahsiyet olan Hacı Bektaş Veli arasında “kutsal bir bağ oluşturma” işlevine sahiptir. Bu fonksiyon içerisinde “inandırıcılık ve bir önder/mürşit olarak Hacı Bektaş Veli’nin büyüklüğünü kanıtlama” amaçları ön plana çıkmaktadır. Çünkü bu kutsallık Hacı Bektaş Veli’nin şahsiyeti etrafında teşekkül etmektedir. Bu şahsiyet esere göre hem ilim sahibidir hem de âlimler ve halk arasında itibarlı bir konuma sahiptir (Duran, 2010: 137).

Bir mürşidin öğretisini kabul ettirme ve yaygınlaştırmasında inandırıcılığının büyük etkisi vardır. Bu durum genellikle olağanüstü haller/kerametler vasıtasıyla gün yüzüne çıkarılır. Bunun yanında kendini bir öğretinin devamı kabul ederek kronolojik açıdan kesintisiz bir nehrin parçası olarak görme/gösterme de inandırıcılık fonksiyonu açısından büyük önem taşır. Çünkü bu anlayış, “meşru kaynak” problemini de ortadan kaldıracaktır. Velâyetnâme’de Hacı Bektaş’ın hem soyunun hem de öğretisinin bilinen bir kaynağa dayandırılması bu durumun göstergesidir. Velâyetnâme’de onun şeceresi açıklanırken soyu önce “On İki İmamla”, Hz. Ali’ye ve nihayet Hz. Muhammet’e dayandırılır ve peygamber neslinden olduğu kesin olarak ifade edilerek onun “seyyit” olduğu vurgulanır (Duran, 2007: 61). Hacı Bektaş Veli’nin öğretisi Türk-İslâm tasavvufunun bir devamı olarak Yesevî tarikatına bağlanır ve Ahmet Yesevî onun mürşidi konumundadır. Meşruluk kazanma açısından bu kaynak arayışı doğal olarak görülmelidir. Zaten insanı merkeze alma, onu Hakk’ın bir tecellisi olarak görüp ona değer verme; bu bağlamda anlayış ve hoşgörü bütün mutasavvıfların hareket noktası olmuştur. Bu yüzden Bektaşiliği, Yesevilik’in Anadolu coğrafyasında yeniden dizayn edilmiş bir şekli olarak görmek gerekir. Onat da Velâyetnâme’deki Yesevilikle kurulan bu irtibatın, Bektaşilerin aidiyet duygularında belirleyici bir rol oynadığını söyler (2009: 142). Eyuboğlu’nun onu ve öğretisini, İslam öncesi Anadolu kültürünün devamı olarak görmesi ve tasavvuf edebiyatı kabuğundan sıyırmaya çalışması (2012: 127-138) tasavvuf anlayışını bütüncül kavrayamamaktan kaynaklanmaktadır. Hacı Bektaş Veli’yi üstün bir varlık olarak görme ve onun örnek alınması gereken davranışlara sahip olduğu ifadesi (2012: 135-138), aslında tasavvuf düşüncesindeki “mürşid-i kâmil” kavramıyla örtüşmektedir.

Halk bilimi çalışmalarında İşlevsel Kuram, halk bilimi ürünlerinin yaratıldığı ve yaşatıldığı “halk”ı da dikkate alarak bu konudaki bir eksikliği gidermiştir. Bu bağlamda halk bilimi, toplumda “birleştirme/birleşme” işlevini ortaya koyarak fertlerin kendilerini bir grubun üyesi olarak hissetmelerini, toplumca tasvip edilen değerler ve fikirlere teşvik edilmelerini sağlamıştır (Çobanoğlu, 2002: 237). Velâyetnâme’de Hacı Bektaş Veli’nin çevresinde toplanan ve zamanla sayıları artan fertler, bu din önderinin şahsında sembolik özelliğe sahip olan davranışları ve değerleri benimsemek-

le toplum yaşantısında bir düzen oluşturmuşlardır. Bu durum halk biliminin ortaya koyduğu birleştirme işlevinin göstergesidir.

Halk bilimi ürünlerinin işlevinin belirlenmesinde icra bağlamının da bilinmesi büyük önem taşımaktadır. 12. ve 13. yüzyıllar Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasının yoğun olduğu yıllardır (Kozan, 2010: 11). Bu süreçte olağanüstü niteliklere sahip kimselerin varlığı ve icraatları, bir ihtiyaca binaen ortaya çıkmıştır ve büyük kalabalıkların tek ses etrafında birleşmelerinde büyük rol oynamıştır. 13. yüzyıl Anadolu'sunda Horasan erenlerinin ve dolayısıyla Hacı Bektaş Veli'nin böyle bir işlevi yerine getirdiği görülür. Bu işlev, Hacı Bektaş Veli'nin ölümünden sonra da Velâyetnâme geleneği ile yaşatılmış ve günümüze kadar aynı fonksiyonları yerine getirmiştir.

Sözlü edebiyat ürünlerinin yanı sıra maddi kültür unsurları da işlevsel bakış açısıyla incelenilmektedir (Çobanoğlu, 2002: 237). Dolayısıyla Velâyetnâme'de yer alan hem sözlü hem de maddi kültür unsurlarının işlevsel açıdan incelenmesi, bu eserin ve yaşam tarzının anlaşılmasında önemlidir. Velâyetnâme'de herhangi bir işleve sahip olması yönüyle “Hızır, don değiştirme, ejderha, taş kesilme, kimya ilmi, rüya, kötü kadın, ay tutulması, evliyaya adak adama” gibi inanışların yanında; “şerbet/ağız suyu, pınar, saç, ibrik, keşkül, loğ taşı, nakış işleme, börk, yahni, ekmekek sacı, elma, ekmekek, keçeciler, keşkek, çeç, doğanla avlanma, yaş deriye sarma, ikram” gibi somut kültür unsurlarını tespit edilmiştir. Çalışmada bunların Velâyetnâme'de hangi işlevlerde kullanıldığını belirlenmiştir. Tespit ettiğimiz on dört temel işlevin iyi anlaşılması için bağlamın verilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca Anadolu kültüründe önemli yeri olan unsurların günümüzde büyük oranda yaşaması, Anadolu'da kültürel devamlılığın izlerini sürmeye yardımcı olmaktadır.

Çalışmamızda, Velâyetnâme'nin Hamiye Duran tarafından hazırlanan ve Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları tarafından neşredilen nüshası esas alınmıştır.

## **1 Velâyetnâme'de İşlevler**

### **1.1. Haber Verme İşlevi**

Geleceği öğrenme merakı geçmişten günümüze kadar tüm insanlığı cezbetmiştir. Bu merak, falcıların toplumda sınırlı da olsa kabul görmesine ve çeşitli araçlarla fallar yapmalarına neden olmuştur. İslam dininin bu tarz gelecekte haber vermeye olumsuz bakışı, her çeşit falcılığın yaygınlaşmasını büyük oranda engellemiştir. Oysa rüyada geleceği görme ve rüyadan hareketle gelecekte yaşanılacaklarla ilgili çıkarımlarda bulunma (rüya tabiri) Türk toplumunda oldukça yaygındır. Rüyanın gelecekle ilgili haber verme işlevini Kur'an-ı Kerim'de yer alan Yüfuf suresinde ve Türklerin destan, halk hikâyesi gibi metinlerinde de görmek mümkündür. Gaipten ve gelecekte haber

verme, İslâm öncesi inanç motifidir ve gerek Sünni, gerekse Sünni olmayan evliya menkıbelerinde bu motife sıkça rastlamak mümkündür (2010: 71-72).

Velâyetnâme'de rüya üç yerde karşımıza çıkmakta ve haber verme fonksiyonunda kullanılmaktadır: Hâtem Hatun, Hacı Bektaş Veli'ye hâmileler ve rüyasında hiç acı çekmeden doğum yaptığını görür. Uyandığında gerçekten doğum yaptığını fark eder (Duran, 2007: 74-77). Eserde ikinci rüya Kadıncık ile ilgilidir. Kadıncık, rüyasında bir dolunayın eteğinden koynuna girdiğini; yakasından, yeninden, eteğinden çıkmak isterken onu tuttuğunu söyler. İlim ehli olan İdris'ten bu rüyayı yorumlamasını ister. O da ayın evliyalara işaret ettiğini söyler. Tabir edildiği gibi Hacı Bektaş Veli gelir (Duran, 2007: 213). Üçüncü rüya Çerak adlı şahısla ilgilidir. Bu şahıs bir gün Hacı Bektaş'a taze elma götürmek üzere yola çıkar. Yolda uyur ve uyandığında elmaların kaybolduğunu fark eder. Tekrar gözlerine uyku çöker. Rüyasında elmaların Hacı Bektaş'ın huzurunda olduğunu görür. Tekkeye vardığında elmaları Hacı Bektaş'ın yanında bulur. Hacı Bektaş zahmet olmasın diye keramet gösterip elmaları almıştır (Duran, 2007: 417).

Hacı Bektaş'ın doğumu, evliya olması ve bunun sonucunda kerameti ile ilgili olan bu üç rüya, yukarıda bahsedilen işlevi yanında, onun konumunu ve bir mürşit olarak gücünü göstermesi bakımından son derece önemlidir. Çünkü o, bu özellikleri sayesinde Anadolu coğrafyasında kabul görece ve etrafında müritlerin toplanmasını sağlayacaktır.

Ay tutulmasında teneke veya davul çalarak gürültülü sesler çıkarmak günümüz Anadolu'sunun bâtil inançları arasında yer alır. Velâyetnâme'de bu inancın ortaya çıkış efsanesi anlatılmıştır. Bu eylemin gerçek sebebinin padişahı uyandırmak amacı taşıdığı, dolayısıyla mevcut durumda bir çeşit haber verme işlevini yerine getirdiğini görürüz: Şeyh Necmeddin, Cengiz Han'a gider ve oğlunu Bağdat'a göndermesini ister. Cengiz Han kabul etmez. Ay tutulma zamanını haber verir ve o zaman sözlerinin doğruluğuna inanması gerektiğini söyler. Gerçekten de ay tutulur, fakat padişah uyuduğu için rahatsız edilmez. Şeyh de şehir halkına ay tutulmasının kaybolması için taş, tepsi, bakır ve leğençe çalmalarını söyler. Ay tutulması olunca bakır kaplara vurma âdeti buradan kalır. Böylece şeyh padişahı uyandırmayı başarır (Duran, 2007: 485-486). Bu olayda padişaha haber verme işlevi, bâtil inancın kaynağına dair bir efsane ile açıklanmıştır.

## 1.2. Ağırılama İşlevi

Misafirperverlik Türk toplumunun en belirgin özelliklerinden biridir. Âdeta kutsal gibi algılanan ve insana verilen önemin bir göstergesi olan bu gelenek, İslam öncesinden günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bu geleneğin yaygınlaşmasında İslâm dininin olumlu yaklaşımı da etkili olmuştur. İbn Battûta da meşhur seyahatnâmesinde Anadolu'da çeşitli beylikleri gezdiğini, kendisini beylerin bazen

de hanımlarının ağırladığını; Türklerin misafirlerini iyi ağırlayabilmek için ellerinden geleni yaptıklarını belirtir (2015). Türk kültürünün temel taşlarını ortaya koyan Dede Korkut Hikâyeleri'nin "Mukaddime"sinde kadınlar dört gruba ayrılmıştır. Bunların biri olumlu, diğer üçü olumsuz kadın tipleridir. Olumlu kadın tipinin en önemli özelliği olarak misafiri "yedirip içirip ağırlama"sı üzerinde durulur ve bu tip övülür. Olumsuz kadın tipi olan "bayağı" kadının vasfı anlatılırken de onun misafiri ağırlamada kusurlu davrandığı örnek olarak verilir (Ergin, 2014: 76-77). Dede Korkut Kitabı ile Anadolu coğrafyasında aşağı yukarı aynı çağda teşekkül eden Velâyetnâme'nin işlev benzerliği şaşılabilecek bir durum değildir.

Misafir ağırlamada ona yemek için çeşitli ikramlarda bulunur. Değerli ikramları sunma, ağırlama işlevinin derecesini gösterir. Yemekten sonra şerbet veya tatlı ikram etme günümüz Anadolu'sunda da yaşayan bir gelenektir. Türk mutfak kültürünün İslâm öncesinden günümüze kadar önemli bir parçası olan şerbetin birçok çeşidi mevcuttur ve düğün, doğum gibi çeşitli törenlerde kullanılır (Akçiçek, 2008: 967-991). Doğal olarak Anadolu coğrafyasının bir eseri olan Velâyetnâme'de de bu içeceği görmekteyiz: Hz. Muhammet'in soyundan gelen Musau'r-Rızâ'nın yolu bir seyahat esnasında Hacı Bektaş'ın dedesi olan Musa-yı Sâni'nin yaşadığı yere düşer. Burada ağırlanır. Zeynep Hatun misafire bir kâse "şeker şerbeti" gönderir (Duran, 2007: 66).

### 1.3. İmtihan Motifi Sonrası Kendini İspatlama İşlevi

Yahni, geleneksel Türk mutfak kültürünün temel yemeklerinden biridir ve ana malzemesi ettir. İmtihan ise çeşitli halk anlatılarında kahramanın kendisini ispat edip erginlendiği, gücünü kabul ettirdiği, sıradan bir durumdan olağanüstü bir duruma geçtiğini gösteren bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk hikâyelerinde kahramanın sevgiliye kavuşmasını engelleyen bu motif; "sabır imtihanı, muamma, zehir ve kurulan tuzaklardan kurtulma" şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Aslan, 2001: 5).

Velâyetnâme'de bu motif, sabır imtihanı şeklinde görülür: Kilis erenleri Hacı Bektaş Veli'ye hürmet ederler ve onunla çile çekmek isterler. Hacı Bektaş "kadınca çile mi, erkekçe çile mi" çekmek istediklerini sorar. Kilis erenleri ondan kadınca çilenin, kırk gün yemeden içmeden ibadet etme; erkekçe çilenin ise kırk gün ibadet, her gün bir öküz yahnisini yeme, su içmeme, tuvalete gitmeme şeklinde olduğunu öğrenirler. Kadınca çile çekmeyi kabul ederler. Oysa Hünkâr, erkekçe çile çeker (Duran, 2007: 170-173). Her iki grubun imtihanı sabır şeklindedir. Fakat mutasavvıflar arasında yaygın olan yemeden içmeden ibadet etme imtihanı, Hacı Bektaş'ta olağanüstü bir şekilde koca bir öküzü yiyip ihtiyaçlarını görmeme şeklinde tezahür etmiştir. Bu şekilde imtihanın derecesi artırılmıştır. Bu çile çekme örneğinde, imtihanın alt işlevi olarak "kendi gücünü kabul ettirme" söz konusudur. O, zor olanı

tercih etmiş, diğerleri onunla beraber çile çekemeyeceklerini anlamışlar ve sonunda elini öpüp ayağına kapanmışlardır.

Çeç, Anadolu Türkçesinde hasat sonunda buğday ve arpaların yığın yapılmış şekline verilen isimdir (Gözyayın, 1991: 9-22). Anadolu’da önemli bir yeri olan ve günümüzde de rastladığımız bu kelime, Velâyetnâme’de başarılı olmanın bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Velâyetnâme’ye göre imamlık alâmetinin sembolleri olan “tac, hırka, çerağ, sofrâ, alem, seccade” en son Ahmet Yesevî’ye gelir. Yesevî’den müritleri bunu ister. Fakat Yesevî, bunların kutupluk alâmeti olduğunu, buna layık olanın bir darı çeci üzerine seccade serip hiçbir darıyı kımlıdatmadan iki rekât namaz kılması gerektiğini söyler. Ayrıca “tac” durduğu yerden başına geçmeli, hırka sırtına gelmeli, çerağ da aydınlanıp önüne gelmelidir. Sofra da önüne serilmelidir. Alem başı üzerinde dikilmeli, seccade de altına serilmelidir (Duran, 2007: 157-162). Hacı Bektaş Veli, keramet göstererek bu imtihanların hepsini geçmiş ve zamanının kutbu olduğunu anlatıya göre ispat etmiştir.

Anadolu’da kadınların bir kültür unsuru olarak kumaşlara çeşitli şekiller veya figürler ekleyip süsleme yapmalarına nakış işlemek adı verilir. Velâyetnâme’de güzel bir kızın tamamlayıcı unsuru olarak kullanılan nakış, imtihan işlevinde kullanılmıştır. Güvenç Abdal, Hacı Bektaş’ın adağını almak için Hindistan’a gider. Dönüşte güneş gibi güzel yüzlü, melek gibi bir kızın nakış işlediğini görür. Ona âşık olur. Muradına kavuşmak isterken duvar yarılıp beyaz bir el onu göğsünden iter. O da arka üstü düşer. Nefsine uyup verdiği sözü unutan şahıs, Hacı Bektaş tarafından tekrar kendine getirilir (Duran, 2007: 314-318).

#### 1.4. Birleştirme İşlevi

Hacı Bektaş Veli, Türk insanını birlik ve beraberlik ülküsü etrafında toplamaya, eğitmeye ve lider olarak yetiştirmeye çalışan gerçek bir tasavvuf önderi ve toplum hocasıdır (Güzel, 2009: 34). Onun bu niteliğine Velâyetnâme’de geçen çeşitli olaylarda şahit olmaktayız. Türk mutfak kültürünün geleneksel yemeklerinden biri olan keşkeğe günümüzde de rastlanılmaktadır. Sünnet, bayram, cenaze, askere uğurlama, düğün, yağmur duası gibi toplumunun büyük kesiminin katıldığı birlikteliklerde tüketilen bu yemek, şölen/tören yemeği vazifesi görür. Açık havada, kazanlarda büyük gruplar için hazırlanan keşkeğin, günümüzde büyük oranda evlerde aile bireyleri için pişirilen gündelik bir yemeğe dönüştüğünü söylemek mümkündür (Sarı, 2011: 194).

Velâyetnâme’de keşkek tören yemeği olarak birleştirici bir fonksiyon üstlenmiştir: Hâcîm Sultan, Hacı Bektaş Veli’nin mezarına selam ulaştırması için ulak gönderir. Şeyhlik makamı ulağın gelmesine kızar ve ulağa “mahyanın bitip keşkeğin yenildiğini, bayramın geldiğini” söyler (Duran, 2007: 582-585). Batı Trakya’da topluca yemek yeme geleneğinin adı “mahya şenliği”dir (Türkçe Sözlük, 2011: 1609). Dolayısıyla Velâyetnâme’de geçen mahya, şenlik anlamındadır. Hacı Bektaş’ın ma-



kamının ziyareti esnasında eskiden toplu yeme ve içme şenliklerinin yapıldığını, burada keşkeklerin yenildiğini söylemek mümkündür. Birlikte yeme içme faaliyeti, bu düşünceye sahip insanları bir araya getirme ve onlara topluluk şuuru verme fonksiyonuna sahiptir.

Hediyeleşme geleneği, toplum içinde bireylerin ortak duygu ve düşünceler etrafında birleşmelerini sağlar. Bu gelenekte Türk toplumu daha çok yiyecek ve içecek maddelerini hediye olarak götürmeyi tercih eder. Velâyetnâme'de Hacı Bektaş'ın büyüklüğünü kabul etme ve onun şahsında şekillenen düşünce tarzının bir ferdi olduğunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır: Aksaray yakınlarında oturan bir köylü, Hacı Bektaş Veli'nin hayır duası ve himmetini almak için "beyaz buğday unundan, yağlı, safranlı ve bademli nefis çörekler" pişirip ona ikram etmek ister (Duran, 2007: 422). Çöreğin niteliğinin özellikle belirtilmesi ve metindeki bağlam bu hediyenin değerli olduğunu göstermektedir. Oysa Hacı Bektaş Veli, onun çörek için zahmet çekmemesini, az çok demeden ne bulursa getirmesinin de makbul olduğunu söyler (Duran, 2007: 426).

### 1.5. Sağaltma

"Sağaltmak" kelimesi Türkçe sözlükte "sağlığa kavuşturmak, iyileştirmek, iyi etmek, tedavi etmek" (2011: 2004) anlamlarına gelmektedir. Hastalık veya çeşitli organların görevlerini yerine getirememelerinden kaynaklanan durumlarda şifa bulma niyetiyle tıbbî bilgiye veya halk hekimliğine başvurulur. Bunların haricinde velilerin duası ve onların yatırlarının çocuk için ziyaret edilmesi de günümüz Anadolu'sunda yaygın uygulamalardandır. Ayrıca hastalıkları iyileştirme evliya tezkirelerinin büyük çoğunluğunda görülen ortak motiflerden biridir (Ocak, 2010: 85-86). Velâyetnâme'de ana maddesi "su" olan ve insana şifa veren, onun dileklerini yerine getiren bir sağaltma fonksiyonunu görürüz. Fakat bu fonksiyona sahip kişilerin Hz. Muhammet soyundan geldiklerini unutmamak gerekir.

Velâyetnâme'de İmam Musayır-Rıza, Hz. Hüseyin'in susuz şehit edildiğini hatırlayınca kendisine ikram edilen "şerbet"i ağzına aldığı halde tekrar kâseye boşaltır. Durumu öğrenen Zeynep Hatun, kâsedeki şerbetin hepsini içer ve o gece hamile kalır. Ayrıca çocuklarının olması için İmam Musayır-Rıza, onlara dua etmiştir (Duran, 2007: 69-70). Eserde İmam Musayır-Rıza'nın ağız suyuna bulaşan bu şerbet, imamın duasıyla birlikte uzun zamandır çocukları olmayan Musa'yı Sâni'nin dileğinin gerçekleşmesini sağlamıştır.

Yine Bedehşan'a kâfirle savaşmaya giden Hacı Bektaş Veli, Hoca Ahmet Yesevi'nin oğlu Haydar'ı bir mağarada bulur. Haydar'ın saçları dökülmüş ve başı sürekli kanamaktadır. Tam ölmek üzereyken Hacı Bektaş Veli tükürüğünden (ağız yârından) başına sürer. İlaç fonksiyonu olan bu tükürük sayesinde Haydar'ın saçı biter ve eski kuvvetine kavuşup ölümden kurtulur (Duran, 2007: 126).

Kadıncık Ana, Bektaş Veli'nin elini yıkadığı ve abdest aldığı suyu, kendisine duyduğu saygı ve hürmet dolayısıyla içmeyi âdet edinmişti. Bir gün Bektaş'ın burundan bir miktar kan gelir ve Kadıncık bunu da içer. Durumu anlayan Hacı Bektaş Veli, çocuğu olması için ona dua eder. Sonra kadının üç evladı olur (Duran, 2007: 285-286).

“Su” olarak niteleyebileceğimiz ve sağaltma fonksiyonunda kullanılan “şerbet, ağız yârı ve kan” çeşitli Türk halk anlatılarında da benzer işlevlerde karşımıza çıkar. Hz. Ali'nin kahramanlıklarının anlatıldığı cenknâmelerde, bir gün Hayber Kalesi fethedilmeye gidilir. Fakat kaleyi kimse alamaz. Bu esnada Hz. Ali'nin gözleri rahatsızdır ve savaşamaz. Hz. Muhammet onu çağırır ve bütün dertlere derman olan ağzının tükürüğünü Hz. Ali'nin gözlerine sürer ve oracıkta gözleri iyileşir (Demir ve Erdem, 2007: 24). Günümüz halk hekimliğinde ağza veya yüze tükürme yoluyla tedavi yapıldığı bilinmektedir. Ağza tükürme ve tükürülen bir nesnenin yenmesi yoluyla tedavinin köklerini kamlık inancında da görmekteyiz (Alptekin, 2013: 9). Anadolu'nun İslamlaşması dönemine ait olan ve köklerini Orta Asya Türk kültüründe gördüğümüz Velâyetnâme'de sağaltma işlevinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Burada farklılık arz eden sadece “kan” ile ilgili bölümdür. Burun kanının, ağız kısmına yakınlığı veya kişinin kanının kutsal olmasıyla da bu durumu açıklamak mümkündür. Çünkü o, esere göre Hz. Peygamberin soyundan gelmektedir.

Velâyetnâme'de Sultan İbrahim'in yirmi dört yıl çocuğu olmaz. Tavsiye üzerine fakir, miskin, âlim, hafız, derviş ve kâmil insanlardan oluşan bir meclis kurar. Kur'an okunur ve dua edilir. Sultan onlara hadsiz gümüş ve altın dağıtır. Evladı olması için dua eder ve o gece hanımı hamile kalır (Duran, 2007: 74). Burada dua ile bir çeşit saç sayılan para dağıtma eylemi sağaltma aracı olarak kullanılmıştır.

Elma, Anadolu'da bolluk, bereket ve üremenin simgesidir, aynı zamanda sağaltma ve iletişim işlevlerinde kullanılmaktadır (Altun, 2008: 263). Genellikle halk hikâyelerinde ve masalarda karşımıza çıkar ve bu türlerde bereketin sembolü olarak kullanılır. Çocuğu olmayan padişahlara Hızır veya bir mürşidin verdiği elma, üreyip çoğalmayı sağlayarak dertlere deva aracı olmuştur. Velâyetnâme'de Hacı Bektaş kendisine inanmayan Sarı'ya keramet gösterir. Bu keramette kışın kurumuş bir ağaç ansızın yapraklanır ve kırmızı elmaları olur. O zaman Hünkârın büyüklüğüne inanır. Bu elma daha sonra hastalıklara şifa, dertlere deva olur (Duran, 2007: 254). Olağanüstü şekilde ortaya çıkan bu ağacın meyveleri daha sonra Hacı Bektaş Veli'nin velâyetinden dolayı sağaltma işlevine sahip olmuştur.

Nurettin Hoca, Hacı Bektaş'ın bedduası ile zindana atılır. Zindanın duvarları beyaz kireçle boyalıdır. Zindanda kalanların gözleri bozulur ve bir zaman sonra görmez olurmuş. Fakat Nurettin Hoca zindanda Hünkâr'ın “Bir torba toprak, bir avuç arpa canını kurtarmak için sebep olsun.” sözünü hatırlar. Hapiste toprağa arpa eker,

yeşile bakarak kör olmaktan kurtulur. Yeşilin körlüğe engel olması, bir halk hekimliği bilgisi olarak sağlığı korumuştur (Duran, 2007: 237-241). Mürşitlerin sadece manevi değil maddi arızaları da tedavi edecek sağaltma işlevine sahip olduklarını söyleyebiliriz.

### 1.6. Gizlenme İşlevi

Önemli bir eylemin gerçekleşmesinde etkin olan kişinin, bazı durumlarda kendini saklaması gerekebilir. Gizlenme olarak adlandırılabilir bu işlev Velâyetnâme'de farklı bir şekle bürünme biçiminde karşımıza çıkar. “Şekil değiştirme” ve “suret değiştirme” şeklinde olmak üzere iki farklı şekilde görülen bu durum, kahramanın iradesi dâhilinde cerayan etmektedir ve genellikle evliya menkıbelerinde görülmektedir (Aslan, 2004: 38). Keramet olarak değerlendireceğimiz bu motif, üstünlüğünü kabul ettirme ve üstünlüğünü gösterme amaçlarını taşımaktadır.

Farklı işlevlere sahip olan şekil değiştirmeyi ifade için Türk menkıbe, masal ve efsanelerinde “donuna girmek” ifadesi kullanılır (Ocak, 2013: 207). Velâyetnâme'de “güvercin, şahin, doğan, turna” gibi çeşitli kuşların donuna girme motifine rastlanmıştır: Anadolu erenleri Hacı Bektaş Veli'yi Anadolu'ya sokmak istemezler ve velâyet kanatlarını açarak arza kadar kapıları kapatırlar. Hünkâr “gökçe güvercin” şeklinde arzın tavanından Anadolu'ya girer (Duran, 2007: 174-177). Burada barışın sembolü olan güvercin, Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya mazlum rolünde iyi niyetle geldiğini göstermektedir. Hacı Tuğrul, “doğan” kılığına girip onu avlamak ister. Fakat başarılı olamaz (Duran, 2007: 177-178). Hacı Bektaş Veli, Anadolu ereninin doğan şeklinde kendini gizlediğini fark eder ve ona cezasını verir. Anlatının bu bölümünde doğan ve güvercin kuşları üzerinden muhatapların düşünceleri sembolik olarak aktarılmaktadır (Taşğın, Solmaz, 2012:108).

Bir gün Horasan erenleri Ahmet Yesevi'yi turna kılığına bürünüp davet etmeye giderler. Ahmet Yesevi de onları yine turna kılığında havada karşılar (Duran, 2007: 102). Turnalar, sevgide bağlılık, dostluk ve sadakat anlamlarına gelmektedir (Elçin, 1997: 63). Bu yüzden Ahmet Yesevi, kendisine davete gelenleri sevgi ve dostluk nişanesi olarak turna kılığında karşılamıştır.

Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevi'nin oğlu Haydar'ı kurtarmak için Bedehşan iline “şahin” şeklinde varır (Duran, 2007: 126). Bazı mücadelelerden sonra Hacı Bektaş Veli, Bedehşan'dan Horasan ülkesine güvercin kılığında gider. Sonunda kâfirler iman ederler (Duran, 2007: 157). Yesevi'nin oğlu Haydar, Hacı Bektaş'ın yardımıyla doğan şeklinde kâfir memleketinden kendi ülkesine döner (Duran, 2007: 130). Avcı kuşlar olan doğan ve şahin, Velâyetnâme'de bir mücadele veya savaş durumunda ortaya çıkmaktadır.

Sevginin sembolü olan “güvercin ve turna” ile mücadele ve savaşın sembolü olan “şahin ve doğan” Velâyetnâme’de temsil ettikleri anlama uygun olarak hem şahsın kimliğini gizlemişler hem de buldukları bağlamı örtülü olarak ifade etmişlerdir.

### 1.7. Saygı ve Bir Düşünceyi/Mürşidi Kabul Etme İşlevi

Aynı toplumsal çatı altında yaşayan bireyler makam, bilgi, kültür vb. açılardan kendilerinden üst konumda bulunan insanlara karşı saygı duyarlar. Bu saygıyı çeşitli eylemler veya bedensel hareketlerle ortaya koyarlar. Bu davranış tarzında giyim eşyalarının da bir rol üstlendiğini görebiliriz.

Tek başlarına veya diğer parçalarla birlikte bazı işlevlere sahip olan giysiler, genel anlamda pratik ve koruyucu bir fonksiyon üstlenir. Dışarıdan basit görünen bir giysi, toplum nazarında belirli anlamları yansıtabilir. Bu durum giysinin, sosyal bir durumun göstergesi işlevine sahip olduğunu ortaya koyar (Enninger, 2006: 418-420). Velâyetnâme’de giyim eşyası olarak bir çeşit başlık olan “börk” ile “kisve” kelimelerini görmekteyiz. Kisve, “kılık kıyafet” anlamına gelse de eserde başlık yerine kullanılmıştır. Hacı Bektaş Veli’nin olağanüstü halleri neticesinde onun gücünü kabul etme ve ona saygı duyma işlevinin bir göstergesi olarak “börk/kisve çıkarılmak” önemli bir eylemsel hareket olarak görülmelidir.

Horasan erenleri Hacı Bektaş’a mürşidini sorarlar. O da susen yaprağı üzerine her kim seccadesini atıp iki rekât namaz kılsa onu mürşit kabul edeceğini ifade eder. Horasan erenleri istihza içeren bir gülümsemeyle hayret ederler ve bunu başarırca kendisini mürşit kabul edeceklerini söylerler. Hacı Bektaş susen yaprağının üzerine seccadesini serer ve iki rekât namaz kılar. Bunu görenler kisvelerini (başlıklarını) indirip önlerine koyarlar. Özür dilerler (Duran, 2007: 93). Bu eylem bir çeşit imtihan işlevinde kullanılmış ve bunu başaran Hacı Bektaş Veli üstünlüğünü diğer erenlere kabul ettirmiştir.

Tapduk Emre “Erenlere nasipleri pay edildiği zaman orada Hacı Bektaş Veli’yi görmelik” diyerek onu ziyaret etmek istemez. Sonra Hacı Bektaş onu çağırır. Ona pay eden elde bir işaret olup olmadığını sorar. Tapduk Emre o eli görse tanıyacağını, çünkü yeşil perde arkasından bir el çıktığını, elin ortasında yeşil, nuranî bir ben olduğunu söyler. Hacı Bektaş elini gösterince onun eli olduğunu anlar ve “Hünkâr’ın önüne kisvesini (başlığını) indirir.” Hünkâr başlığı tekbirleyip tekrar giydirir (Duran, 2007: 185-186).

Hacı Bektaş Veli, gökçe güvercin donunda Anadolu’ya gelirken Anadolu erenleri kıskançlıktan onun gelmesini istemezler. Doğan şekline girip onu avlamayı düşünürler. Hacı Tuğrul adında eren, doğan kılığında onu avlamaya gider. Hacı Bektaş onu yakalar. Hata yaptığını anlayan Hacı Tuğrul kisvesini/başlığını çıkarıp Hünkâr’ın önüne koyar. Hünkâr başlığını tekbirleyip başına giydirir (Duran, 2007:

178). Daha da çoğaltabileceğimiz bu örnekler Hacı Bektaş Veli'nin gücünün ve koinunun kabul ve tasdik edildiğini, bu güç karşısında kendisine saygı duyulduğunu gösterir. Günümüzde Anadolu'da belirli bir makama girerken kişinin veya makamın gücünü kabul etme anlamında başlıkların çıkarıldığını görmekteyiz.

Bunun yanında maddi kültüre ait bir giyim eşyasının sembolik bir anlama bürünmesi, hatta Bektaşilikte tıraş etme ve kuşak eylemi ile birlikte ritüel haline geldiğini görürüz. Bu ritüel bir düşünceyi benimseme ve bunu bir sembolle somutlaştırma anlamı taşır: Kara Abdal müritliğe kabul edilince Hacı Bektaş'ın emri gereği tıraş edilir ve kendisine başlık giydirilir (Duran, 2007: 334).

Anadolu'da çobanlık yapan bir Türkmen, koyunlarının Hünkâr'ın bulunduğu tarafa gitmesinden şüphelenerek onun yanına gider ve himmet ister. Çobanın başında geyik derisinden bir börk vardır. Hacı Bektaş ona borkünü indirmesini söyler, borkü tekbirleyip tekrar çobana giydirir (Duran, 2007: 189-190). Çoban İbrahim, Hacı Bektaş Veli nazar edip tebirlendiği için hayatı boyunca geyik derisi borkünü giyer. Hatta müritlerine de geyik derisi kisve başlık giydirir (Duran, 2007: 190). Eserde bir başka yerde ise Hacı Bektaş Veli, kendisini mürşit olarak kabul eden bir kişiyi tıraş ettirip ona kuşak kuşatır (Duran, 2007: 345). Burada başlık giydirme yerine "kuşak kuşatma" eylemi gerçekleştirilmiştir. Giyimle ilgili bu maddi kültür unsurları, bunu giyen insanların sosyal kimliği ve düşünce yapısı konusunda bilgi verebilir. Çünkü dışa ait bir form, içsel bir yapı olan düşünce sisteminin sembolü olarak kullanılabilir.

### 1.8. Şükür İşlevi

İslâmi bir terim olan şükür, bir malın elde edilmesi veya istenilen bir durumun gerçekleşmesi neticesinde, bir nevi karşılık, olarak mal harcama veya sözle karşılıklı bulunma anlamına gelmektedir. Musa-yı Sâni'nin uzun yıllar çocuğu olmaz. Çocuğu olduğunu öğrenince fakirlere çeşitli hediyeler verir. Hizmetçileri zengin edecek kadar para harcar (Duran, 2007: 70). Hediye vermek ve para harcamak burada şükür işlevi görmektedir.

Hacı Bektaş Veli, çocuğu olmayan kadınların çocuğunun olması için buğday ve mercimek tanelerini yemelerini, bunlardan çocukları olacağını söyler. Fakat bunun için üç şart koşar. Bunlardan sonuncusu hamilelik esnasında bir çeşit şükür vesilesi olarak evliyaya adak adayıp vermeleridir (Duran, 2007: 265). Günümüzde de Anadolu'da çocuğu olmayan kadınların yatırlara adak adayıp çocukları olduktan sonra bu adakları yerine getirdikleri yaygın olarak görülmektedir.

### 1.9. Cezalandırma İşlevi

Toplumsal düzeni sağlamak amacıyla insanların uymak zorunda oldukları birtakım kurallar vardır. Mevcut hukuk kuralları çerçevesinde uygulanan cezalandırma şekillerinin yanı sıra toplumsal kültüre ve değerlere aykırı davranılması ne-

ticesinde karşılaşılabilecek bazı yaptırımlar da mevcuttur. Velâyetnâme’de Hacı Bektaş Veli’nin bedduası neticesinde cezalandırılan Kırşehir Beyi’ni görmekteyiz. Hacı Bektaş Veli’yi bulunduğu yerden uzaklaştırmak isteyen Kırşehir Beyi, ona kötü davranıp bulunduğu yeri derhal terk etmesini söyleyince Hünkâr ona beddua eder. Hünkâr’ın dediği gibi zindana atılır ve yaş deriye sarılır (Duran, 2007: 237-242). Hacı Bektaş’ın velâyetine inanmadığı için bu şahıs cezalandırılmıştır. Yaşamlarında hayvancılığın önemli bir yer tuttuğu Türk toplumunda cezalandırma biçiminin de yine bu hayvanların derisi ile yapıldığını görmekteyiz. Çeşitli giyim eşyalarının yapımında kullanılan deri, burada cezalandırma işlevinde kullanılmıştır.

Hacı Bektaş’ın velâyetine inanmamanın bir başka örneği ise bir erkeğin yediği iki buğday tanesinden hamile kalması ve sonunda ölmesi şeklinde anlatılır. Hacı Bektaş Veli, hamile olmayan hatunların mercimek ve buğday tanelerini yiyerek üç şart yerine getirmek şartıyla hemen hamile kalmaları için dua eder. Fakat bir adam, bunlardan çocuk olacağına inanmaz ve onları yutar (Duran, 2007: 265). Bir erkeğin, kutsala veya bir inanç unsuruna önem vermemesinden dolayı hamile kalarak cezalandırılması örneğine “Eşek Kafası” masalında da rastlamaktayız. Bu masalda çocuğu olmayan bir çiftçinin, dervişin kendisine verdiği ve eşiyle yemesini söylediği bir elmayı “Elmadan çocuk mu olur?” diye hepsini kendisinin yemesi ve sonunda hamile kalarak cezalandırılması anlatılır (Boratav, 2011: 143-150).

Harmanlar savrulduktan sonra tahıllar çeç haline getirilirdi. Hacı Bektaş Veli, köylülerden bir şey ister. Onların verdiği cevap hoşuna gitmeyince beddua eder ve çeçleri taş haline gelir (Duran, 2007: 262). Böylece köylüler cezalandırılmış olur.

### 1.10. Tanışma, Görüşme ve Sohbet İşlevi

Türk halkının günlük yaşamında önemli bir yeri olan ve halk şiirinde sıklıkla kullanılan pınar/çeşme, halk kültürü ürünlerinde işlevsel bir yapıyla karşımıza çıkar. Âşıkların rüya mekânı olan bu yerler, onların sanatçı kişiliğine geçişte bir fonksiyon üstlenir. Aynı zamanda Karacaoğlan gibi âşıklarda pınarlar, güzellerin toplanma mekânı olarak tasvir edilmiş, bazen de perilerin mekânı olarak Tepegöz gibi olağanüstü varlıkların doğumuna zemin hazırlamıştır<sup>3</sup>.

Velâyetnâme’de çocuğu olmayan Zeynep Hatun, oruçlu olarak Allah’a dua ederken sarayın önündeki pınara genç ve yüzüne bakanların gözlerini kamaştıracak kadar güzel bir yiğit gelir. Bu latif pınarın etrafı güzel ağaçlar ve yeşilliklerle süslenmiş, kuşlarla bezenmişti (Duran, 2007: 65). Burada pınar, On iki İmam’dan birisi olan Musayûr-Rıza’ya mekân olmuştur. Genç ve güzel bir yiğit olan bu kişi pınarda fark edilmiştir. Dolayısıyla ziyaret eden kişinin kimliğine uygun olarak görüşme işlevinde kullanılmıştır.

İkinci olarak pınar, sevgilinin mekânı olarak tanışma işlevinde kullanılmıştır. İbrahim-i Sâni, bir gün avlanmaya gider. Saraya dönerken yolu bir pınara uğrar. Burada kadınların çamaşır yıkadığını görür. İçlerinde güzellikte emsalsiz bir kıızı görür ve ona âşık olur (Duran, 2007: 73). Pınar burada güzellerin mekânı konumundadır. İlk görüşte âşık olmanın yeri olan pınar, hayatın dönüm noktasını oluşturmuştur.

Eserin bir başka yerinde Hacı Bektaş'ın velayeti ile yerden bir pınar çıkar ve orada Ahi Evrân ile sohbet ederler (Duran, 2007: 402-405). Pınar burada sohbet mekânı olarak işlev görmüştür. Pınarın bulunduğu yerin insanlardan uzak olması sohbet mevzusunun duyulmaması, konuşulanların gizli kalması bağlamında değerlendirilebilir.

### 1.11. Bereket/Çoğalma İşlevi

Az olan bir maddenin miktar olarak artması “çoğalma” olarak ifade edilir. Bu kavram İslâm dininde “bereket” kelimesi ile karşılanmaktadır. Feyz ve bereket kavramları çerçevesinde, velinin söz konusu ruhanî kuvvetinden bazı iyiliklerin cezbedilmesi ve kötülüklerin giderilmesi yolunda fayda sağlama isteği ortaya çıkar (Ocak, 2010: 8). Hacı Bektaş Veli'nin kerametleri çerçevesinde gördüğümüz bereket işlevi, mutfak kültürünün temel maddeleri sayılabilecek “ekmek” ve “yağ” kavramları çerçevesinde anlatılır. Zaten bereket kavramının ilk çağrışımının yemekle ilgili olması bu işlevi doğrular niteliktedir. Velâyetnâme'deki örneklerde “fakirlik ve yokluk” durumu ile bereket işlevi verilmeye çalışılmaktadır. Bu işlevle doğrudan bağlantısı olan Hacı Bektaş Veli'dir ve bu eylem mutlaka onun yaptığı bir dua neticesinde gerçekleşir. Bereket algısı, insanlarda ihtiyacı olanlara yardım etmeyi teşvik etmektedir. Çünkü örneklerde bereket, anında karşılık olarak verilmektedir.

“Somun” kelimesi günümüz Anadolu mutfak kültüründe de kullanılan bir ekmek çeşididir. 11 ve 16. yüzyıllarda bu şekliyle kullanıldığı bilinir (Tarama Sözlüğü, 2009/V: 3507). Velâyetnâme'de aynı anlamda, bereket işlevinde karşımıza çıkar. Ürgüp civarında Hristiyan bir kadın Hacı Bektaş'a tekne içinde yeni pişirdiği çavdar ekmeğini sunar. Fakat buğday olmadığı için kendisini mazur görmesini ister. Bunun üzerine Hünkâr “Küçük bezeler yapın, fırınıızdan büyük somunlar çıkınsın.” diye dua eder ve duası kabul olur. Bundan sonra çavdar ekerler, buğday olur, fırınna koydukları küçük parçaları büyük somun olarak alırlar (Duran, 2007: 201). Kadının eserde çavdar ekmeğini verirken Hünkâr'dan kendisini mazur görmesini istemesi, bu ekmeğin fakirliğin sembolü olduğunu ve misafire ikram edilmediğini göstermektedir.

Tereyağı, hayvancılıkla uğraşan Türklerin temel besin maddelerinden biridir. Hacı Bektaş köyün birinde yiyecek ister. Gelinin biri evde çok az olduğu halde ekmek arasına biraz yağ koyar, Hünkâr'a verir. Hünkâr: “Artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin.” diye dua eder. Yağ küpünün yağla dolduğunu görürler (Duran, 2007: 205).

Velâyetnâme’de mutfak kültürünün bir aracı olan ekmeğin pişirme sacı, bereket işlevinin vurgulanmasında kullanılır. Bir gün misafirlere ikram edecek ekmeğin kalmaz. Hacı Bektaş’ın emriyle çuvallar silkelendir ve bir avuç hamur yapılır. Hünkâr üzeri örtülü hamura elini sürer. İki yere ekmeğin pişirmek için sac kurulur, fakat kırk gün pişirmelerine rağmen hamur tükenmez. Ekmeğin pişirecek güçleri kalmaz. Bektaş Veli hamuru dörde ayırıp pişirmelerini söyler. Böylece hamur tükenir (Duran, 2007: 277-278).

### 1.12. Helal Rızık Kazanma İşlevi

İslam dinine göre bir insanın maişetini dinin uygun gördüğü şekilde kazanması helal rızık olarak adlandırılmaktadır. Mutasavvıfların ve büyük din önderlerinin çoğunun geçimlerini çalışarak sağladıklarını görürüz. Velâyetnâme’de bahsi geçen Ahmet Yesevi de geçimini kendi el emeğiyle kazanır. O, maddi kültür unsurları olan kaşık ve derviş eşyası olan keşkül yonar, sonra bunları bir heybeyle öküzün ardına yükleyip pazara gönderir (Duran, 2007: 98).

### 1.13. Koruyuculuk İşlevi

Dünyadaki çoğu toplumda var olan ejderha inancı, Türk toplumunda “yedi başlı büyük canavar” olarak kendini gösterir. İnsanlara zarar verdiği için korkulan bu yaratığın, Velâyetnâme’de olumlu bir yapıya bürünerek “koruyucu” işlev üstlendiğini görmekteyiz. Eserde Hacı Bektaş Veli, kâfir memleketinde bir mağarada ibadet etmektedir. Kâfirler kendisine zarar vermek için mağaraya gelirler. Hacı Bektaş’ın duası ile kapıdaki bekçi yedi başlı ejderha olur. Bu ejderhanın ağzından tütün gibi ateşler saçılır. Ağzı cehennem gibi olan ejderhayı gören kâfirler mağaradan uzaklaşırlar (Duran, 2007: 141).

Dualar, alkışların geliştirilmiş bir biçimi olup söyleyen kişinin kendisi veya diğer insanlar hakkında Allah’tan istediklerini bildirir (Boratav, 1992: 129). Bunlar insanın mevcut durumu veya gelecekteki olmasını istediği durum hakkında, dinsel bir koruyuculuk isteminden doğmuştur. Dua eden kişinin kimliği de önemlidir. Türk toplumunda manevi mertebesi yüksek kişilerin duasının kabul olacağına inanıldığı için din önderlerinin veya müritlerinin duasını talep etme anlayışı yaygındır. Velâyetnâme’de keçecilerden bahsedilir. Bunlar yünden çeşit çeşit taç yaparlar ve yaptıkları taçları Hacı Bektaş’a sunarlar. Amaçları ise Hünkâr’ın hoşnutluğunu kazanıp kendilerine hayır dua etmesidir (Duran, 2007: 546). Hacı Bektaş Veli gibi duası makbul bir kişinin duasına muhatap olmak isterler. Türk kültürünün bir eseri olan bu kitapta hayvancılıkla uğraşan Türklerin geleneksel keçecilik zanaatından bahsedilmiştir.

Sarı Saltuk, Türk edebiyatında bir destan kahramanı olarak Anadolu’da İslamı benimsetme fonksiyonunu Balkanlar’da sürdüren bir şahsiyettir. Velâyetnâme’ye



göre bu kahramanın ortaya çıkışı ve gazalarının arkasında itici ve koruyucu güç olarak Hacı Bektaş Veli'yi görmekteyiz. Sarı Saltuk'un hem manevi hem de fiziksel güç kazanmasında Hacı Bektaş'ın doğrudan etkisi olduğunu görmekteyiz. Velâyetnâme'ye göre sıradan bir çoban, onun etkisiyle dönüşüm geçirmiş ve önemli bir şahsiyet haline gelmiştir. Eserde Hacı Bektaş, koyun güden birini görür ve ona adını sorar. "Saltuk" cevabını alınca "Seni Anadolu'ya saldık "der, arkasını sıvazlar, nazar eder. Saltuk'un gözünden perdeler kalkar, erlik mertebesine ayak basar. Beline ağaç kılıç, yedi ok ve bir yay verir. Kendisine mücadeleleri esnasında yol gösterir (Duran, 2007: 350-362).

#### 1.14. İnandırma İşlevi

Velâyetnâme'deki olağanüstülükler Hacı Bektaş Veli'nin kerametleri çerçevesinde meydana gelmiştir. Bunlar Hacı Bektaş'ın büyüklüğünü, gücünü, velâyetini ve gerçek bir din önderi olduğunu inandırma işlevinde kullanılmıştır. Bunda Anadolu'nun yeni yeni İslâmlaşmakta olmasının etkisi olduğunu düşünmekteyiz. Türk masallarında ve özellikle bir motif olarak Anadolu efsanelerinde sıkça karşımıza çıkan "taş kesilme" motifinin de Velâyetnâme'de bu amaçla kullanıldığını görmekteyiz. Hacı Bektaş Anadolu'ya dönerken yolu bir çöle düşer. Bu çölü aslanlar doldurmuştur. Aslanların ikisini başından kuyruğuna kadar sıvazlar ve onlar anında taş kesilirler (Duran, 2007: 166).

Kimya/simya, eskiden değişik madenleri bazı yollarla altın yaptığına inanılan bir ilimdir. Bu inanış Velâyetnâme'de Hacı Bektaş'ın gücünü ortaya koyma bağlamında kullanılmış ve "Erenlerin bakışı kimyadır. Kara topırağa baksa altın olur." şeklinde betimlenmiştir. Buna uygun olarak Bektaş Veli, bir Türkmen çobanın gözlerini sıvazlar, arkasını sığar; sonunda çobanın sır perdesi açılır ve anında velayet mertebesine ulaşır (Duran, 2007: 190). Burada sembolik olarak bir mürşit/mürit ilişkisi anlatılmıştır. Mürşit, müridini yürüdüğü yolda hedefe ulaştıracak güce ve donanımına sahiptir. Bu yüzden ona inanılması ve gücünün kabul edilmesi gerekmektedir.

Hızır, kimliği tam olarak bilinmeyen, fakat peygamber veya veli olduğu konusunda görüşlerin olduğu, olağanüstü niteliğe sahip bir kişidir. Hızır, velilerle rastgele değil, belli zamanlarda belli bir maksatla görüşmeler yapmaktadır (Ocak, 2007: 63-89). Türk halk anlatılarında "boz atlı Hızır" olarak nitelenmiştir. Velâyetnâme'de Hızır, Hacı Bektaş ile sohbet etmek amacıyla onun evine "güzel yüzlü, alevi saçlı, yeşil kamçılı bir er, boz ata" binmiş olarak gelir. Hünkâr sohbet esnasında Hızır'a Hak Teâlâ'nın kendisini kulların zor zamanlarında yardımlarına koşma ve işlerini kolaylaştırma hizmetiyle görevlendirdiğini, Karadeniz'de bir gemi batmak üzere olduğunu, hemen onu kurtarması gerektiğini söyler (Duran, 2007: 291-293). Bu olayda Hacı Bektaş'ın Hızır'dan üstün bir konumda olduğunu görmekteyiz. Hızır

kültünün kullanılması, Hacı Bektaş'ın gücünü ve konumunu güçlendirme açısından önemlidir.

Anadolu'da uzun yıllar çeşitli binaların inşasında topraktan yapılan kerpiçler kullanılmıştır. Genellikle sarı renkli topraklar sulandırılarak önce balçık haline getirilir ve daha sonra içerisine saman katılarak ayakla bir kıvam alması sağlanırdı. Bu kültür unsuru Velâyetnâme'de benzer şekilde ifade edilmiş ve inandırma işlevinde kullanılmıştır: Hacı Bektaş Veli, bir adamın köyün dışında kerpiç yapmak için balçığı ayakladığını görür. O da balçığa girer ve ayaklamaya başlar. Adam bunu herkesin yaptığını, yandaki büyük kayayı balçık gibi ayaklarsa hâl ehli olduğuna inanacağını söyler. Hünkâr, kayayı balçık gibi ayaklar. Bu kaya bugün "hamur kayası" olarak bilinir (Duran, 2007: 258).

Anadolu'da toprak damlar, suyu akıtmaması için yassı biçiminde taşlarla sıkıştırılırdı. Bu taşlara "loğ taşı" adı verilirdi. Bu eylem, Anadolu'da uygulandığı şekliyle Velâyetnâme'de de geçmektedir. Eserde bu taş, öldürme amaçlı kullanılmıştır: Yağmur yağınca mescidin damı damlardı. Bektaş Veli bir gün Molla Saidüddin'i çağırıp mescidin damını loğ taşıyla loğlamasını söyler. Molla, mescidin damında loğlama yaparken içine vesvese gelir ve bu taşı Hacı Bektaş'ın üzerine atarak onu öldürmeyi düşünür. Fakat Bektaş Veli uyuduğu halde taşı eliyle tutar (Duran, 2007: 465). Bu keramette geçen loğ taşı, Hacı Bektaş'ın üstünlüğüne inandırma fonksiyonunda anlatının önemli bir parçasını oluşturmuştur.

Bişi/Pişi, Anadolu'da günümüzde dahi Türk mutfak kültürünün temel yiyeceklerden birini oluşturur. Hamurun kızgın yağda pişirilmesi ile yapılır. 14. yüzyıldan günümüze değin çeşitli eserlerde karşımıza çıkmaktadır (Tarama Sözlüğü, 2009/I: 611-612). Velâyetnâme'de Hacı Bektaş Veli'nin daha çocukken keramet gösterdiğine şahit olmaktayız. Esere göre Lokmanı Perende hac görevini ifa ederken evinde "bişi pişirildiğini" söyler. Durum Hacı Bektaş'a malum olur ve Lokman'ın eşine bir tepsiye bişi koymasını söyler. Bişileri alıp Lokman'a götürür (Duran, 2007: 85-86). Halk mutfağına ait bir unsurla ilgili keramet anlatılarak daha çocuk yaşta veliliği ispatlanmıştır ve halkın buna inanmasını sağlanmıştır.

## 2. Sonuç

Tasavvufta keramet gösterme hoş karşılanmamasına rağmen Hacı Bektaş'ın şahsında bunların dile getirilmesi, kanımızca eserin işlevsel bir niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Oluşturulduğu yüzyılda yaşayan insanların olağanüstü olaylara inanmaya eğilimli olması, destan dönemi eserlerinin halen varlığını sürdürdüğü göz önüne alındığında, kerametlerin anlatılması daha kolay anlaşılacaktır. Bu durumun Anadolu coğrafyasının İslamlaşma sürecinde olumlu bir etki yarattığını söyleyebiliriz.

Velâyetnâme, geleneği yansıtmaya ve taşıma fonksiyonlarıyla Anadolu toplumunun sosyal, kültürel ve ahlakî değerlerini yansıtmaktadır. Aynı zamanda evrensel mesajların kültürel öğelerle somutlaştırılması söz konusudur. Hacı Bektaş Veli'nin şahsında ve kerametleri ekseninde toplumsal kültür ve çeşitli değerler bir araç olarak işlevsel bağlamda kullanılmıştır. Aynı zamanda Hacı Bektaş'ın tipolojisinde Anadolu halkının o güne kadar beraberinde getirdiği, yaşadığı, mekâna taşıdığı inançsal, kültürel, ekonomik ve sosyal değerlerle örülmüş yaşamsal bir düşüncenin uygulanma mücadelesi görülmelidir (Say, 2009: 162). Genelde eseri, özelde bu mücadelenin şifrelerini çözebilmek için halk kültürü unsurlarının ve bunların işlevlerinin iyi bilinmesi gerekmektedir.

Velâyetnâme'de kültür unsurları zengin olarak kullanılmıştır. Rüya, ay tutulmasında gürültü çıkarma, ağız suyu, simgesel olarak elma, don değiştirme, yedi başlı ejderha, taş kesilme, kimya ilmi ve Hızır gibi çeşitli inanışlara yer verilmiştir. Ayrıca yahni, keşkek, somun, tereyağı, şerbet, ekmecek sacı, bişi gibi mutfak kültürü unsurları tespit edilmiştir. Bunun dışında misafire ikram, nakış işleme, çeç, hediyeleşme, sağaltma, börk, yaş deriye sarma, keşkül, pınar, kerpiç ve loğ taşı gibi diğer halk kültürü unsurları sıklıkla görmek mümkündür. Toplumsal yaşamda önemli bir yeri olan bu unsurlar doğrudan veya dolaylı olarak bir işlevi yerine getirmiştir.

Kültür unsurları Velâyetnâme'de on dört işlevde kullanılmıştır. Bunlardan "şükür, bereket ve helâl rızık kazanma" doğrudan İslam dini ile ilgili işlevlerdir. Diğer on bir işlev ise toplumsal yapının temelini teşkil eden, toplumun uzun yıllara dayanan kültürel geçmişinin izlerini taşımaktadır.

Velâyetnâme'nin içerisinde yer alan kültür unsurları toplumsal dokuyu yansıtmaya işlevine sahiptir. Aynı zamanda bütüncül olarak eser, Anadolu'nun İslamlaşmasında ve düşünce sisteminin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir fonksiyonu yerine getirmiştir. Bu hâliyle Velâyetnâme, Türk kültürünün Anadolu'da vücuda getirilen temel eserlerinden biridir.

### Sonnotlar

- 1 Tipler ve bunların özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- 2 Erginleme, halk anlatılarında kahramanın bulunduğu mekândan ayrılıp yaşadığı bir dizi maceradan sonra kendisini kabul ettirme süreci olarak tanımlanabilir (Campbell, 2013: 63-221).
- 3 Dede Korkut Hikâyeleri'nin "Basat'ın Depegözü Öldürdüğü Destan"da Sarı Çoban perilerin konduğu Uzun Pınar'da bir peri kızını yakalar ve onunla birlikte olur. Bu birlikten Tepegöz adında tek gözlü bir canavar dünyaya gelir. (Bak. Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı 1, Ankara: TDK Yayınları, s.206-215.

### Kaynakça

- AKÇİÇEK, E. (2008). Dünden Bugüne Şerbetçiliğimiz. *Yemek Kitabı*. Haz. M. Sabri Koz. İstanbul: Kitabevi Yayınları. s.967-991.
- ALPTEKİN, A.B. (2013). Saltuknâme’de Yer Alan Efsanelerin Günümüz Sözlü Kültürüne Yansımaları. *Milli Folklor*. Cilt 12. S. 98. 5-18.
- ALTUN, I. (2008). Türk Halk Kültüründe Elma. *Turkisch Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*. Volume3/5. 262-281.
- ASLAN, E. (2001). Halk Hikâyelerinde İmtiham Motifi Kompleksi. *Milli Folklor*. C.7, S.51. 5-14.
- ASLAN, N. (2004). Şekil Değiştirme Motifinin Anlatılarımızdaki Bazı Yansımaları Üzerine. *Milli Folklor*. C. 8, S. 64. 37-43.
- BASCOM, W. (2010). *Folklorun Dört İşlevi: Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. Çev. Ferya Çalış, Haz. M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır Ankara: Geleneksel Yayıncılık. 71-86.
- BORATAV, P.N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- \_\_\_\_\_ (2011). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- CAMPBELL, J. (2013). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. (Çev. Sabri Gürses). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- DEMİR, N., ve ERDEM, M.D. (2007). *Hazret-i Ali Destanı*. C. 1, Ankara: Destan Yayınları.
- DURAN, H. (2007). *Velâyetnâme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- \_\_\_\_\_ (2010). Velâyetnâme’ye Göre Hacı Bektaş Veli. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. Ankara: S. 55, ss. 129-137.
- ELÇİN, Ş. (1997). Türk Halk Edebiyatında 'Turna' Motifi. *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1*. Ankara: Akçağ Yayınları. 63-75.
- ENNİNGER, W. (2006). Giyim. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Çev. Nebi Özdemir. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ERGİN, M. (2014). *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EYUBOĞLU, İ.Z. (2012). *Bütün Yönleriyle Hacı Bektaş Veli*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- GÖLPINARLI, A. (2014). *Vilâyet-nâme*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- GÖZAYDIN, N. (1991). *Folklor Dünyasından*. Ankara: Yargı Yayınları.
- GÜZEL, A. (2009). Hacı Bektaş Veli’nin Tarihi Kişiliği ve Türk Kültürü Üzerindeki Etkileri. *III. Uluslararası Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu* (30-31 Ekim 2009). Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları. 27-44.
- İbn Battûda Seyahatnâmesi. (2015). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KOZAN, A. (2009) Hacı Bektaş Veli Öğretisi ve XIII. Yüzyıl Anadolu İslâmı Üzerindeki Etkileri. *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu* (17-18 Ağustos 2009). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. 11-22.

- OCAK, A.Y. (2007). *Türk İslam İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- \_\_\_\_\_ (2010). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- \_\_\_\_\_ (2013). *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- OĞUZ, M.Ö. vd. (2006). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M.F. (2006). *Tarih Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- LUTHİ, M. (2006). Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık. 349-353.
- ONAT, H. (2009). Ahmet Yesevi-Hacı Bektaş Veli Çizgisinde 'Velayetname'nin Anlam ve Önemi Hakkında. *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu* (17-18 Ağustos 2009). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. 135-142.
- SARI, E. (2011). Kurşunlu Mutfak Kültüründe Keşkek: Geçmiş, Bugünü ve Yarını. *Millî Folklor*. C.12, S.90.185-194.
- SAY, Y. (2009). Hacı Bektaş Veli Tipolojisinin, Şücaeddin Veli ve Koyun Baba Simgesel Kimliklerindeki İzleri. III. *Uluslararası Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu* (30-31 Ekim 2009). Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları. 137-162.
- Tarama Sözlüğü*. (2009). Cilt I/V. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TAŞĞIN, A., SOLMAZ, B. (2012). Hacı Bektaş ve Hacı Toğrul Karşılaşması: Güvercin ve Doğan Donuna Bürünme. *Turkisch Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*. Volume7/1. 105-129
- Türkçe Sözlük*, (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

